

AZ APASÁGI PEREK ELMÉLETI MEGALAPOZÁSA ÉS A BIZONYÍTÁS LÉNYEGES KÉRDÉSEI

THEORETICAL FOUNDATION OF PATERNITY LAWSUITS AND ESSENTIAL ISSUES OF PROOF

Nagy Andrea* – Domos Panna**

Absztrakt

Személyi állapot alatt az ember személyi minőségét, személyi jellegű és családi kapcsolatait meghatározó tényezők összességét kell érteni. A 2020. évi CXIX. törvény a szakértői bizonyítás rendszerét is jelentősen átalakította. A novella módosítását megelőző szabályozás csak a gondnoksági perekben zárta ki magánszakértő alkalmazását. Ezzel szemben a novella valamennyi személyi állapotot érintő per tekintetében kizárja a magánszakértői bizonyítást.

A módosítás nem tette kizárólagossá a perben kirendelt igazságügyi szakértő alkalmazását, hanem meghagyta a lehetőségét a más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazásának. Ezzel is összhangban a novella az eljárások további rugalmasabbá tételét célozza az előzetes bizonyítás lehetővé tételével, kiszélesítésével.

Kulcsszavak: apasági perek, szakértői bizonyítás, igazságügyi szakértő, magánszakértő, előzetes bizonyítás

Abstract

Personal status should be understood as the set of factors determining a person's personal quality, personal nature and family relationships. The Act CXIX of 2020 also significantly transformed the system of expert evidence. The regulations prior to the amendment of the short story excluded the use of private experts only in guardianship lawsuits. On the other hand, the short story excludes private expert testimony in all lawsuits involving personal status.

The amendment did not make using the judicial expert appointed in the trial exclusive but left the possibility of using the expert appointed in other proceedings. Also in line with this, the short story aims to further make the procedures more flexible by enabling and broadening preliminary evidence.

Keywords: paternity lawsuits, expert evidence, judicial expert, private experts, preliminary evidence

---

* Dr. Nagy Andrea, PhD, egyetemi docens, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Eljárásjogi Tanszék, andrea.cserbane.nagy@uni-miskolc.hu.

** Domos Panna, negyedéves joghallgató, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, domospanna2001@gmail.com

Bevezetés

„A család a társadalom természetes és alapvető alkotóeleme, melynek joga van a társadalom és az állam védelmére”¹, a család nem más mint, a természetes személyek érzelmi és gazdasági közösségét megvalósító kapcsolatrendszer, melynek alapja lehet: egy férfi és egy nő házassága; a családba fogadó gyámság és az egyenesági rokon kapcsolatok. A leszármazáson alapuló rokon kapcsolatokat érintő lényeges kérdés képezi a dolgozat gerincét: mely nem más, mint az apai jogállás, pontosabban annak megállapítása és bizonyítása és ezek polgári jogi és polgári eljárásjogi vonzatai.

A személyi állapotot érintő perek meghatározó szerepe már a korábbi 1952-es Polgári Perrendtartásról szóló törvényben is megmutatkozott, mely kiemelkedő voltát nem csak a járásbírói szinten jelentkező ügyek nagy száma, de a jogorvoslati eljárásokkal együtt számított pertartam olykor jelentősebb időtartama is megalapozott. A származási perek – a többi statusperrel együtt – az elmúlt évtizedben a jogalkotás és a jogalkalmazás fókuszába kerültek. Ezt mutatja a Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoportja által 2014. decemberében publikált összefoglaló tanulmánykötete a szakértői bizonyításról.² A szakértő a jól megfogalmazott kérdésekre tudományos megalapozottságú és egzakt válaszokat képes adni, amely a szakértői véleményt a legobjektívebb és legfontosabb bizonyítási eszközzé emelte. Ez azt jelenti, hogy a szakértői vélemény, mint bizonyítási eszköz bizonyító ereje magas, ezért ahol alkalmazzák, ott döntő mértékben meghatározza a kereseti kérelem teljesítésének a lehetőségeit.³

A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (továbbiakban: Pp.) kodifikációja során is kiemelt hangsúlyt kapott a bizonyítással kapcsolatos szabályok között a szakértői bizonyítás koncepcionális megújítása, mely tovább folytatódott a Pp. novelláris módosítása⁴ körében is. Az elméleti viták tehát rögtön kialakultak a körül, hogy a szakértői bizonyítás három egyenragú módja mennyire hatékony a személyi állapotot érintő perekben. A kérdés középpontjában az állt: mennyiben érvényesül a hivatalbóltság, és mennyiben veszi figyelembe az eljárások során nagyon sok esetben érintett kiskorú gyermek érdekeit.⁵

Emellett az Országos Bírói Hivatal elnöke kezdeményezte a polgári perrendtartás családjogi perekre vonatkozó rendelkezéseinek módosítását,⁶ ennek során kiemelésre került, hogy az OBH elnöke személyi állapotot érintő pereket és a családjogi jogterületet 2019-ben kiemelten kezeli. Ugyanis a bírósági statisztikák szerint az apaság megállapítása iránti perekben 40%-os volt 2017. évről 2018. évre az átlagos időtartam növekedése, mely növekedési érték az egyéb származási perekben megdöbentő módon 93% volt.⁷

¹ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (EJENY) 16. cikk

² Id. Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban Budapest, 2014. december 19. [osszefoglalo_velemeny_2.pdf](#) (kuria-birosag.hu)

³ Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban Budapest, 2014. december 19. [osszefoglalo_velemeny_2.pdf](#) (kuria-birosag.hu) 6.o.

⁴ 2020. évi CXIX. törvény a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosításáról

⁵ HEGEDŰS Ákos: A szakértő szerepe a személyi állapotot érintő perekben. *Belügyi Szemle*, 2022/9. 1769

⁶ Az OBH Elnökének jogszabály-módosítási javaslata a személyi állapotot érintő perek tárgyában | Magyarország Bíróságai (birosag.hu) 2019. február 22.

⁷ Az OBH Elnökének jogszabály-módosítási javaslata a személyi állapotot érintő perek tárgyában | Magyarország Bíróságai (birosag.hu) 2019. február 22.

1. Személyi állapotot érintő perek

A Pp.⁸ szerint a személyi állapot alatt az ember személyi minőségét, személyi jellegű és családi kapcsolatait meghatározó tényezők összességét kell érteni. A Pp. hatályba lépését követően a joggyakorlatban és a jogértelmezésben egyes szabályokat, illetve néhány jogintézményt érintően eltérő álláspontok alakultak ki, illetve a törvény gyakorlati alkalmazása bizonyos pontokon nem kívánt eredményre vezetett.

Mindezek hatására megszületett a 2020. évi CXIX. törvény, a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény módosítása (a továbbiakban Novella vagy Pp. Novella), mely az első átfogó, novelláris reformját jelentette eljárásjogi kódexünknek,⁹ mely módosításban a jogalkotó elsők között a joggyakorlatban felmerülő korrigálandó kérdések rendezésére tett kíséretet a személyi állapotot érintő perek.

A Pp. novella a közös szabályokat érintő – tanulmányunkat érintő – újításai körében a Pp. novella kibővítette a személyi állapotot érintő perek körét, hiszen ezen gyűjtőfogalmat kiegészítette azáltal, hogy a kapcsolattartási pereket beemelte a státuszperek körébe.

A perfelvételt érintő módosítás, mely alapján az eljárás gyorsítása érdekében kizárólag a személyi állapotot érintő perekben alkalmazható perfelvételi módként a bíróságnak lehetősége nyílik arra, hogy a kereset közlésével egyidejűleg, az ellenkérelem bevétele nélkül kitzúzza a perfelvételi tárgyalás hatánapját.¹⁰ Emellett valamennyi peres eljárás tekintetében átalakult a kereset/ellenkérelem-változtatás fogalma azáltal, hogy abból kikerült a tényállítás és a jogi érvelés megváltoztatása: Így keresetváltogatásnak már csak a jogállítás megváltoztatása és a kereseti kérelem megváltoztatása minősül, ellenkérelem változtatás alatt pedig az eltérő vagy további anyagi jogi kifogás előterjesztése, illetve a jogállítást, kérelmet részben vagy egészben elismerő, korábban nem vitató nyilatkozat visszavonása, vagy a nem vitatottnak, nem ellenzettnek tekintendő jogállítást vagy kérelem utóbbi vitatása értendő.¹¹

A szakértői bizonyítás rendszere is jelentősen átalakult azáltal, hogy a novella módosítását megelőzően a hatályos szabályozás csak a gondnoksági perekben zárta ki magánszakértő alkalmazását oly módon, hogy a gondnoksági perekre kizárólag kirendelt szakértői bizonyítást írt elő. Ezzel szemben a novella valamennyi személyi állapotot érintő per tekintetében kizárja a magánszakértői bizonyítást.¹²

A novella rendelkezéseivel a Pp. -be több, a kiskorú gyermekek érdekeinek fokozott védelmét célzó rendelkezés is bekerült úgy, mint az előzetes bizonyítás általános szabályoktól eltérő alkalmazása és a bíróság jelzési kötelezettségének erősítése. Elmondható, hogy általánosságban pozitív fogadtatásban részesültek a jogirodalomban a módosítások, egységes a vélemény abban, hogy a Novella megalkotását az elmúlt évek jogalkalmazói tapasztalatai kellően indokolták.¹³

A Pp. az általános hatáskörű elsőfokú bíróságnak a törvényszéket jelölte meg, ugyanakkor a személyi állapotot érintő pereket megtartotta a járásbíróság hatáskörében. A

⁸ Értelmező rendelkezések 17. pont

⁹ ENDRÉDY András: A perindítás megváltozott szabályai a polgári perrendtartás első novelláris módosítása alapján *Miskolci Jogi Szemle*, 2021/1. szám 2. kötet, 98.

¹⁰ Ezen módosítás fizikai valójában a Pp. 432.§ (2) bekezdésében jelenik meg.

¹¹ GONDÁN-EVETOVITS Andrea: A személyi állapotot érintő perek szabályozásának legutóbbi módosítása és annak értékelése az elsőfokú bíró szemszögéből. *Családi Jog* 2021/3., 1-10.

¹² Pp. 434. §

¹³ NAGY Adrienn: Gondolatok a bizonyítás szabályainak alkalmazásáról. *Miskolci Jogi Szemle*. 2021/5. szám (3. különszám) 378.

személyi állapotot érintő perek a bíróságok ügykezelésének jelentős részét teszik ki, de meghatározó számuk folytán és a benyújtott fellebbezések aránya következtében a törvényszék, mint másodfokú bíróság számára is jelentős leterheltséget eredményeznek.¹⁴

A származási perek rendelkeznek relevanciával a témánk szempontjából. Származási perek alatt lényegében az apaság megállapítása, az apaság vélelmének megdöntése, valamint az anyaság megállapítása iránt indított pereket értjük. „Származási perek” címszó alatt a gyermek családi jogállásának megállapítására irányuló pereket foglalja össze. Kiemelendő azonban e helyen az is, hogy a származási perek vonatkozásában a Pp. mellett jelentős eljárásjogi és anyagi jogi rendelkezéseket a Ptk. is tartalmaz.¹⁵

2. Származási perek különös szabályai

Ahogy fentebb már említettük, származási perekben a Pp. XXXIV. Fejezete a gyermek családi jogállásának megállapítására irányuló pereket, így tehát az apaság megállapítása, az apaság vélelmének megdöntése, valamint az anyaság megállapítása iránt indított pereket kell értjük.

A per mind az apa (illetve anyaság bírósági úton történő megállapítása esetében az anya), mind pedig a gyermek tekintetében személyállapokra vonatkozó pernek minősül, mivel az apa, az anya, illetve a gyermek családi jogállását, a leszármazáson alapuló rokoni kapcsolatát érinti.

A Nagykomentár¹⁶ a származási perek meghatározása körében a különböző emberi jogokat állítja párhuzamba a származási perek lefolytatásának lehetőségével, arra a kérdésre keresve a választ, hogy egyes emberi jogok érvényesülése gátat szabhat-e a biológiai származás megállapításának.

Kiindulópont a férfi önrendelkezési joga, mely kizárólag abban az esetben sérülhet, ha a vele nemi kapcsolatot létesítő nő megtéveszti a nemzőképességet illetően, tudva azt, hogy a férfi ellenzi az utódnemzést. Minden más esetben, így akkor, ha a fogantatás nemző szándék hiányában következik be, illetve, ha az utódvállalási szándékát a férfi a nemi kapcsolat létesítése előtt nem hozza egyértelműen a nő tudomására, nem beszélhetünk az önrendelkezési jog sérelméről.

Egy, a Pécsi Ítéltábla előtt folyó ügyben¹⁷ az önrendelkezési jog megsértésnek kérdése merült fel, mivel az alperes édesanyja a felperes férfit nevezte meg apaként és apasági pert kezdeményezett vele szemben. Mivel a gyermek megszületése után az apaság nem akaratelhatározás kérdése, az Alkotmánybíróság¹⁸ az önrendelkezési joggal szemben kiemelte a megszületett gyermek származás megismeréséhez fűződő jogát és az önzonosságához való jogát is. Ez utóbbi magában foglalja azt az elfogadott tényt, miszerint mindenkinek a legszemélyesebb joga a vérségi származását kideríteni. Ennek a jognak az elvonása a gyermek identitásához való jogát sérti. Az Ítéltábla előtt folyamatban lévő per konklúziójaként

¹⁴ HEGEDŰS Ákos: A személyi állapotot érintő perek legújabb koncepcionális változásai. *Iustum Aequum Salutare* 2022/3. 181.

¹⁵ GYIMESI Tamás Ferenc, In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Nagykomentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez Pp. 464. §

¹⁶ Magyary Géza a származási perek jelentősége tekintetében a következőket írta: „[a] szülő és gyermek közti vérségi kötelék sok különféle jogot és kötelességet tartalmazó magánjogi viszony és egyúttal sok különféle köz- és magánjogi jogviszonynak előfeltétele is. Ennélfogva a legfontosabb köz- és magánérdek ezen vérségi kötelék fennállásának megállapítása.” (MAGYARY Géza: Magyar polgári perjog. Franklin-Társulat, Budapest, 1924, 683. o.) WOPERA Zsuzsa: Nagykomentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez A származási perek meghatározása Pp. 464 §

¹⁷ Pécsi Ítéltábla Pf.VI.20.492/2013/3 (BDT2014. 3149.)

¹⁸ 57/1991. (XI. 8.) AB határozat

megállapítható, hogy valójában nem az anya, hanem maga a gyermek kérte az apaság megállapítását, így a gyermek identitáshoz, származás megismeréséhez való jogának gyakorlásával nem sérülhetett a felperes önrendelkezési joga.¹⁹

A Pp. a személyi állapotot érintő perek közös szabályain túl a származási perek körében is megfogalmaz speciális szabályokat, amelyek az e körbe tartozó valamennyi perre vonatkoznak. Ezen szabályok vizsgálatánál szintén érdemes utalni a Pp. első novellájának módosításaira, melyek a szabályozást egy soron kívüli eljárással egészítették ki, valamint kibővítette a hivatalból történő határozathozatal körét.²⁰

A Pp. rendelkezései értelmében az általános illetékességi szabályok mellett a pert a kiskorú gyermek lakóhelye vagy tartózkodási helye szerint illetékes bíróság előtt is meg lehet indítani. Azonban, mivel a törvény lehetővé teszi a gyermek lakóhelye, illetve tartózkodási helye szerint illetékes bíróság előtti perindítást, ezáltal vagylagos illetékességet teremt, mely szabály kizárólag csak kiskorú gyermek esetében érvényesül, értelemszerűen nagykorú gyermek ezzel a lehetőséggel nem élhet, tehát az általános illetékességi szabályok lesznek az irányadóak.²¹

A bíróság *sonon kívül jár el* az apaság, illetve az anyaság megállapítása iránt indított perben, ha a per során hivatalos tudomást szerez a gyermek örökbefogadhatóságának tényéről, illetve arról, hogy a gyermek örökbefogadhatóvá nyilvánítása vagy örökbefogadásának engedélyezése iránti eljárás is folyamatban van. A soronkívüliség jogalkotói célja annak biztosítása volt, hogy a kiskorú gyermek személyi állapotát érintő családi jogállásának rendezésére, illetve a családban való nevelkedésére mielőbb sor kerülhessen. A Nagykomentár szerint erre a rendelkezésre elsődlegesen a joggyakorlatban tapasztalt azon jelenség miatt volt szükség, mely szerint örökbefogadási eljárás megindulása után indított a gyermek apja apasági pert vagy tett a gyermekre nézve apai elismerő nyilatkozatot, adott esetben azért, mert korábban nem is tudott a gyermeke létezéséről.²²

A személyi állapotot érintő perek közös szabályainál is fontos szerepet kapott a felek megjelenési kötelezettsége, így a származási perekben is a személyes megjelenés kiemelkedő fontossággal rendelkezik. Ha a személyes megjelenés követelménye nem érvényesül, arra az esetre a Pp. előírja a közreműködőkkel szembeni kényszerítő eszközök alkalmazását, ha a személyes megjelenésre idézett fél a tárgyaláson nem jelenik meg, vagy a bíróság felhívására nem nyilatkozik. Ezen kényszerítő eszközöknek a sorát a Pp. 272.§-a határozza meg ide tartozik többek között például az okozott költségek megtérítésére kötelezés, pénzbírsággal sújtás, az elővezetés elrendelése. Ezzel szemben, ha a tárgyaláson a kiskorú felperesnek a gyámhatóság által kirendelt eseti gyámja nem jelenik meg, az eljárás megszüntetésének nincs helye, ilyen esetben a bíróság felhívja a gyámhatóságot a szükséges intézkedések megtételére, illetve új eseti gyám kirendelésére.

Az apaság megállapítása és az apaság vélelmének megdöntése iránti perben a gyermek anyját, ha a perben félként vagy beavatkozóként nem vesz részt tanúként kell meghallgatni,

¹⁹ WOPERA Zsuzsa: Nagykomentár a polgári perrendtartásról szó 2016. évi CXXX. törvényhez Pp. 464 §.

²⁰ GONDÁN-EVETOVITS: i.m. 7.

²¹ PK. 134. számú állásfoglalása alapján az alperes kizárólag abban az esetben kérheti a per áttételét a munkahely szerinti járásbírósághoz, ha a felperes a pert az általános illetékességi szabályok alapján indította meg. Amennyiben ez egybeesik a kiskorú gyermek lakóhelyével vagy tartózkodási helyével, a keresetlevélben megjelölt illetékességi oknak lesz relevanciája e kérdés eldöntésekor.

²² 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról 128/B.§ (1) bek.-e ugyanis kimondja, hogy ha az örökbefogadás engedélyezése az apaság, illetve az anyaság előzetes megállapításától függ, a gyámhatóság az örökbefogadás engedélyezése iránti eljárást az apaság, illetve az anyaság megállapítása iránt folyamatban lévő per jogerős befejezéséig felfüggeszti. Ezáltal az apasági, illetve anyasági perben hozott ítélet függvényében alakulhat az örökbefogadási eljárás folytatása és eredménye.

mely főszabály alól kivételt enged a törvény: Az anya meghallgatása csak akkor mellőzhető, ha cselekvőképtelen vagy meghallgatásának más elháríthatatlan akadálya van. A tanúként való meghallgatásnak az érdemi tárgyaláson kell megtörténnie, hiszen az anya meghallgatása bizonyítás foganatosítása körébe eső eljárási cselekménynek minősül, mely cselekmény bizonyító erejéhez a joggyakorlat további körülményeket fűz. Ilyen például, hogy az anya vallomásának bizonyító értékét a vallomásában mutatkozó lényegtelen ellentmondások önmagukban még nem rontják le,²³ illetve abban az esetben, ha közvetlen bizonyítékként csak az anya vallomása áll rendelkezésre, a bíróságnak az anya vallomásának hitelt érdemlőségének, illetve elfogadhatóságának alátámasztása végett erre szolgáló körülmények és tények meglétét vizsgálja.²⁴

A származási perekben az elsődleges bizonyítékok a természettudományos és hematológiai vizsgálatok eredményei, mely vizsgálatok orvosszakértők közreműködését, illetve orvosszakértői vizsgálatok lefolytatását teszik szükségessé. Ha a bíróság a származás megállapításához szükséges orvosszakértői vizsgálatot rendel el, a vizsgálat tülésére bármelyik felet kötelezheti. Ha az orvosszakértői vizsgálatra kötelezett fél a kijelölt szakértőnél vizsgálat, vérvétel vagy egyéb mintavétel céljából nem jelenik meg, illetve a vizsgálatot, a vérvételt vagy egyéb mintavételt nem engedi meg, a bíróság a közreműködőkkel szembeni kényszerítő eszközök közül az okozott költségek megtérítésére kötelezheti vagy pénzbírsággal sújthatja, de elővezetésnek helye nincs.

Ezen kényszerítő eszközökre azért is szükség van, mivel az élettani vizsgálatok foganatosítása nélkül általában nem lehet a származás kérdésében megalapozottan dönteni. Ugyanez a rendelkezés irányadó a kiskorú gyermek törvényes képviselőjével szemben is, ha a gyermeket vizsgálat, vérvétel vagy egyéb mintavétel végett nem állítja elő, vagy a vizsgálatot, a vérvételt, egyéb mintavételt ő nem engedi meg. Az apaság vélelmének megdöntése iránti perben az alperes a származás megállapításához szükséges orvosszakértői vizsgálat költségei kivételével nem köteles perköltség megtérítésére.

Itt jelenik meg a Pp. novella második, származási perek különös szabályait érintő módosítása a *hivatalból történő határozathozatal kibővítésével* kapcsolatban, ugyanis, ha a bíróságnak az apaság megállapítása iránt indított perben hozott ítéletében, szükség esetén erre irányuló kereseti kérelem hiányában is határoznia kell a kiskorú gyermek tartása felől. Ezen új rendelkezés a kiskorú gyermek érdekeinek védelmében szolgáló rendelkezések közé tartozik.

3. Szakértői bizonyítás az apasági perekben

A Pp. bizonyítással kapcsolatos szabályainak legnagyobb vívmánya a szakértői bizonyítás koncepcionális megújítása volt. – Ez a megállapítás általánosan elfogadott mind a jogalkalmazók körében, mind a jogirodalomban.

A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény célul tűzte ki a szakértői bizonyítás korábbi szabályozásának felülvizsgálatát a perrendtartás alapelveire, illetve az eljárás ésszerű határidőn belül történő befejezésére tekintettel.²⁵

A korábbi Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény nem foglalkozott a magánszakértői véleménnyel, ezért alakult ki az erre vonatkozó ellentétes joggyakorlat, ahol a

²³ BH1983. 196.

²⁴ BH1984. 453.

²⁵ HEGEDŰS Ákos: A szakértő szerepe a személyi állapotot érintő perekben *Belügyi Szemle* 2022/9. 1765

magánszakértői véleményt bizonyos esetben sem az egyik fél előadásának, sem pedig bizonyítéknak nem lehetett tekinteni.²⁶

A szakértő a bizonyítás egyik kulcsszereplője, a szakértői vélemény legyen az bármennyire is idő- illetve költségigényes perdöntő fontosságú lehet, valamint jelentős mértékben alkalmas arra, hogy a bíróság döntésének megalapozottságát alátámassza.²⁷ Ez magyarázható azzal, hogy a bíróság a tény megállapításához szükséges speciális szakmai ismeretnek hiányát maga a szakértő pótolja: a Pp. megfogalmazása szerint perekben szakértőt kell alkalmazni, ha a jogvita kereteinek meghatározásához vagy a perben jelentős tény megállapításához, megítéléséhez különleges szakértelem szükséges.²⁸

A Pp. a szakértői bizonyítást bizonyítási módnak, a szakértőt bizonyítási eszköznek, a szakértői véleményt bizonyítéknak tekinti, valamint a szakértővel történő bizonyítás nélkülözhetetlen abban az esetben, ha releváns tények észlelése vagy értékelése speciális, azaz nem köznapi és nem jogi ismeretet kíván.²⁹

A szakértő szerepét a korábbiakban már érzékeltetett perbeli fontossága miatt csak meghatározott személyek tölthetik be. Ezen személyek taxatív, tételes felsorolását az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. XXIX. törvény (továbbiakban: Szaktv.) tartalmazza, melyhez kapcsolódóan a Pp. előjáróban kimondja, hogy perekben szakértőt vagy ezen törvényben meghatározott eseti szakértőt lehet alkalmazni.

A Szaktv. nem zárja ki annak a lehetőségét sem, hogy olyan személyek végezzenek szakértői tevékenységet, akik nem szerepelnek az igazságügyi szakértők névjegyzékében: őket nevezzük *eseti szakértőknek*. Kizárólag akkor járhatnak el, ha az adott szakterületen nincs bejegyzett igazságügyi szakértő, vagy ha van, de azok egyike sem tudja ellátni a feladatát, valamint eljárásra jogosultak lehetnek abban az esetben, ha az adott szakterület nem szerepel a jogszabály által felsorolt szakterületek között.³⁰ A felsoroltak közül bárki is töltsse be a szakértő személyét, legyen az igazságügyi vagy eseti szakértő, mindig csak a fél megbízása vagy bíróság kirendelése alapján, indítványra lesz alkalmazható, valamint bármelyik módról is legyen szó, az így elkészített szakvélemények egyenrangúak lesznek.

Sem a Pp., sem a Szaktv. szabályai alapján nincs különbség a magán-, illetve kirendelt szakértő között a perbeli jogok és alapvetően a perbeli kötelezettségek tekintetében sem. A szabályok a magánszakértővel szemben megfogalmazzák ugyan többletkötelezettségeket, de azok is azt szolgálják, hogy a magánszakértői vélemény alapja ugyanúgy valamennyi releváns perbeli adat legyen, mint a kirendelt szakértő szakvéleménye esetében. [Aszódi László: Szakértők. In: Wopera Zsuzsa (szerk.): A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény magyarázata. Wolters Kluwer, Budapest, 2017, 404. o.]³¹

A magánszakértő a felek valamelyike által peren kívül megbízott igazságügyi szakértő, aki a hiedelemmel ellentétben az érintett féllel való jogviszonya ellenére is teljesen elfogulatlannak tekinthető. Napjainkban már elfogadott a magánszakértői vélemények az ítélet alapjául szolgáló felhasználása, abban az esetben, ha a magánszakvélemény korrekt és

²⁶ Id. részletesen a Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban Budapest, 2014. december 19. osszefoglalo_velemeny_2.pdf (kuria-birosag.hu)

²⁷ HEGEDŰS: i.m. 1764.

²⁸ Pp. 300 §

²⁹ HEGEDŰS: i.m.1764.

³⁰ NAGY-WOPERA: Polgári eljárásjog I. i.m. 329.

³¹ NAGY Adrienn, In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Nagykommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez Pp. 300. §.

meggyőző erejű, mely meggyőző erőt a szakmai tartalom túl az igazságügyi szakértővel szemben támasztható etikai követelmények hiánytalan teljesülése biztosítja.³²

A magánszakértői bizonyítás intézményesítése mellett továbbra is indokolt volt fenntartani a szakértő kirendelésének jogintézményét. Vannak ugyanis olyan perjogi szituációk, melyekben a magánszakértői bizonyítás nem lehet megoldás a bizonyító fél számára.³³ Ezt a váteszi megállapítást támasztja alá különösen a Pp. novellája, amikoris nemcsak a gondnoksági perekben, hanem valamennyi személyi állapoti perben a szakértői bizonyítás homogénné vált.

Ugyanakkor az a tény, hogy a Pp. novella kizárta a személyállapoti perekben magánszakértő alkalmazását, a származási perekre is számos kérdésben kihatással van.

Korábban a szakértői bizonyítás körében a magánszakértő, a 2018. január 1-től hatályos szabályozásban csupán egy esetkörben volt kizárva, mely kizárást a Pp. gondnoksági perek körében nevesíti. Így a bíróság az alperes elmeállapotának vizsgálatára és a választójogból való kizárás megítélése tárgyában igazságügyi pszichiátriai szakértőt rendel ki. Így az eredeti Pp. szabályai alapján a gondnoksági perekben kívül valamennyi más személyi állapotot érintő perben megengedett volt a magánszakértői bizonyítás, de a hivatalbóli bizonyítás törvényi lehetősége miatt a bíróság nincs kötve a fél által előterjesztett szakértői bizonyítási indítványhoz. A módosítás a kiskorúakat érintő perekre fókuszál, a kiskorú gyermek védelmét szolgálja.

A novella indokolása szerint, ha a peres fél magánszakértői bizonyítás elrendelésére tett indítványt, a bíróság dönthet úgy, hogy a hivatalbóli bizonyítás keretében szakértőt rendel ki. Különösen nagy jelentősége van ennek az értelmezésnek a szülői felügyelettel kapcsolatos perekben: ha a bizonyító fél e perekben magánszakértői bizonyítást indítványoz, akkor az ellenérdekű fél is jogosult magánszakértői bizonyítást indítványozni, ha a két magánszakértői vélemény között szakmai ellentét áll fenn, akkor annak feloldására a bíróság kirendelt szakértőt fog alkalmazni [Pp. 316. § (2) bekezdés e) pont, 307. § (1) bekezdés b) pont]. Ennek következtében előfordulhat, hogy a perrel érintett kiskorú gyermeket három szakértő is vizsgálja, mely nyilvánvalóan ellentétes a Ptk. 4:2. § (1) bekezdésében rögzített, a gyermek érdekének és jogainak fokozott védelmére vonatkozó alapelvvel.³⁴

A személyi állapotot érintő perek közül a házassági és szülői felügyelettel kapcsolatos perekben mindenképp a kiskorú gyermek kímélete érdekében, a származási perekben a szakértői bizonyítás sajátossága, továbbá a valamennyi státuszperben a bíróság rendelkezésére álló hivatalbóli bizonyítás lehetősége miatt is indokolt a magánszakértői bizonyítás kizárása. E mellett a gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a származási perekben ma már szinte kizárólagosnak tekinthető a DNS vizsgálat, mint a származás megállapításához szükséges orvosszakértői vizsgálat.

Tekintettel arra, hogy 282/2007. (X. 26.) Kormány rendelet 2. számú mellékletében meghatározott szakkérdésekben szakértőként kizárólag az ott felsorolt intézmények járhatnak el. A 2. számú melléklet 2. a) pontja alapján DNS szakvéleményt polgári perekben csak orvostudományi képzést folytató egyetem orvostani intézete vagy a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ adhat. A származási perekben a bíróság ezen intézmények egyikét rendeli ki a szakértői bizonyítás lefolytatására, azonban már a módosítást megelőzően sem volt jellemző – a szakértői intézetek leterheltsége miatt –, hogy a Kormány rendelet 2. számú mellékletében rögzített egyetemi orvostani intézetek vagy az NSZKK a kirendelések teljesítése mellett

³² Kúria Joggyakorlat-Elemző Csoport Összefoglaló vélemény A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban Budapest, 2014. 173.

³³ NAGY Adrienn, In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Nagykomentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez Pp. 300. §

³⁴ T/13257. számú törvényjavaslat.

vállaltak volna megbízásokat, főként azért, mivel ezen intézetek leterheltségük és a határidők szigora miatt nem lettek volna képesek minden szakvéleményt megfelelő pontossággal és határidőben elkészíteni.³⁵

Álláspontunk szerint azonban az elemzők annak a ténynek nem tulajdonítanak kiemelt jelentőséget, hogy a módosítás nem tette kizárólagossá a perben kirendelt igazságügyi szakértő alkalmazását, hanem meghagyta a lehetőségét a más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazásának. Ezzel is összhangban a novella az eljárások további rugalmasabbá tételét célozza az előzetes bizonyítás lehetővé tételével, kiszélesítésével.

Az apaság bírói megállapítása megdönthetetlen vélelmet keletkeztet: ennek az alapvető oka, hogy az apaság megállapítása iránti perben a bíróság a döntését elsődlegesen igazságügyi orvosszakértő által lefolytatott DNS vizsgálat alapján hozza meg, amely gyakorlatilag 100%-os pontosságú eredménnyel mutatja ki a perbe vont személy apaságát vagy a perbe vont személytől való származás kizártságát.³⁶

A kormányrendeletben meghatározott intézmények biztosítékot jelentenek arra, hogy az ott készült szakvélemény 100%-os pontosságúak. Mivel az ember genetikai tulajdonságai saját DNS szálaiba vannak kódolva, genetikai állományát fele részben édesanyjától, fele részben édesapjától örökli, ezért a származás megállapítása végett ennek a tesztnek az alkalmazása magától értetődő módon a jogi területeken, elsősorban az apaság megállapítása és az apaság vélelmének megdöntése iránti indított perekben is kiemelkedő fontosságú szerepet kapott.

Az Igazságügyi Orvostani Intézetek az orvostudományi egyetemek szervezeti rendszerében működő orvosszakértői képzések bázisai. Ezen intézeteket országosan átfogó költségvetési szervet hívjuk Országos Igazságügyi Orvostani Intézetnek (röviden OIOI-nak), feladatai között szerepel a módszertani útmutatók, módszertani levelek készítése, az egységes szakértői gyakorlat kialakítása érdekében.³⁷ Ahogyan korábban már említettük a módszertani levelek célja azoknak a szakmai irányelveknek, módszereknek a rögzítése, amelyek figyelembevételével kell a szakértőknek a szakvéleményüket elkészíteniük, röviden a szakértő számára iránymutatásul szolgálnak, így jogosan elvárható, hogy az egyes szakterületekhez köthető követelményeket a módszertani levelek naprakészen tartalmazzák. Volt olyan időszak, amikor nem volt olyan módszertani levél, amely alkalmazható lett volna.³⁸

Ha nincs az adott szakterületre vonatkozó alkalmazható módszertani levél, a szakértők csupán csak a Magyar Igazságügyi Szakértői Kamara küldöttgyűlése által az igazságügyi szakértői kamaráról szóló 1995. évi CXIV. törvény 16. § (2) bekezdés g) pontja értelmében megalkotott etikai kódex szakvéleményhez kapcsolódó rendelkezéseihez fordulhatnak, amelyek korántsem olyan specifikusak és részletesek, mint amelyekre az aggálynélküli szakvéleményadáshoz szükség lenne. Ez a probléma azonban a polgári perekben és büntetőügyekben végzett DNS-vizsgálatokhoz és szakvéleményadáshoz kapcsolódóan nem áll fenn, hiszen a korábbi 17. számú módszertani levél után a napjainkban alkalmazható és hatályos 22. számú levél a szakterület irányelveit és módszereit részletesen rögzíti.

A 22. számú módszertani levél a DNS-(deoxiribonukleinsav) vizsgálatok egyedüliségét hangsúlyozza, amelynek köszönhetően a DNS vizsgálatok a biológia és az orvostudomány minden területén elterjedtek, így polgári peres és büntető ügyekben is. A dolgozat szempontjából releváns polgári peres ügyekben az igazságügyi laboratóriumok feladata a

³⁵ HEGEDŰS: i.m. A szakértő szerepe a személyi állapotot érintő perekben 1777.

³⁶ NYÍRÓNÉ KISS Ildikó: Származási perek. In Petrik F. (Szerk.), Polgári eljárásjog I-II. Kommentár a gyakorlat számára (XXXIV. fejezet 464. §). HVG-ORAC, 2021. Pp. 470. §.

³⁷ SARBÁK Péter: Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-512/2013 számú ügyben 5.

³⁸ SARBÁK Péter: i.m. 5.

vitatott apasági ügyek tisztázása, vagyis természettudományos bizonyítékok révén a perben szereplő férfi, vagy bizonyos esetben férfiak apaságának bizonyítása vagy kizárása.³⁹

Záró gondolatok

*Minden embernek joga van származásának megismeréséhez és az önazonossághoz, mindenkinek a legszemélyesebb joga a vérségi származását kideríteni.*⁴⁰ Ennek a jognak az elvonása az identitáshoz való jog sérelmét eredményezi, éppen ezért az e területen felmerülő társadalmi igényeket a legszélesebb körben kell a jognak rendeznie: ezen jogalkotói, illetve joggyakorlatban megtalálható megoldások bemutatása tanulmányunk célja.

Ugyanakkor nem mehetünk el a mellett a tény mellett, hogy az Európai Parlament előtti jogalkotási folyamatban megszületett a leszármazással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és a közokiratok elfogadásáról, valamint az európai leszármazási igazolás létrehozásáról szóló rendeletjavaslat, a leszármazásnak valamely tagállam általi, határokon átnyúló helyzetben történő megállapítása céljából született.

Azonban a rendeletjavaslat hatályos szabályozással való összevetése-megfeleltetése már e tanulmány kereteit meghaladja.

---

³⁹ Országos Igazságügyi Orvostani Intézet 22. számú módszertani levele polgári perekben és büntetőügyekben végzett DNS-vizsgálatokhoz és szakvéleményadáshoz 1.

⁴⁰ Pécsi Ítéltábla Pf.VI.20.492/2013/3 (BDT2014. 3149.)